

От отговорите в табл.11 за преодоляване на негативните нагласи и очаквания при тръгване на училище **със собствени сили** се вижда, че анкетирания първопроходци по-често са предпочитали сами да си проправят пътя в новата за тях училищна среда в началото на ученическата си кариера. Нещо повече, получените резултати по стойности са даже по-високи от тези за разчитаната помощ от семейството. Те определено говорят, че значителна част от първопроходците са хора, които освен здрави и силни семейства зад себе си, притежават и силни характери. Явно е, че те твърде рано в своя живот са разбрали един от най-важните житейски уроци – да разчитат преди всичко на себе си. Този урок е полезен и те ще прибегват често към него при решаване на трудни ситуации през целия си живот.

Разпределенията на отговорите на първопроходците се различават от тези на близкото обкръжение (табл.61). Малка част от ИЛ от близкото обкръжение (1 от 10) смятат, че преодоляването на негативните нагласи и очаквания със собствени сили е възможно. По-значителната част от тях дават пълно или частично предпочитание на семейството. Явно е, че при тях откъсването от центризма на семейството е станало по-късно и съответно е намалило шансовете им за достъп до по-високите степени на образованието и до професионалната им реализация на по-късен етап, както и е попречило за формирането им като първопроходци.

По отношение на преодоляването на негативни нагласи при тръгване на училище с помощта на **учителите** изобщо, видно в табл. 12, *ИЛ-първопроходци* посочват с големи дялове отговора *Не*. С това те дават посредствена оценка на способността на нашите учители да работят пълноценно в мултикултурна среда. ИЛ поставят незадоволителна оценка на своите учители за:

- усвоените/неусвоените от тях механизми за балансиране на отношенията между учениците, носители на различни култури;
- за владеенето/невладеенето на компетентности за преодоляването на взаимните негативни нагласи;
- за възможностите/невъзможностите им да помагат на ромските деца да преодоляват натрупаните стереотипи и предразсъдъци към тях при постъпване в училищната институция.

Едва ли проблемите, свързани с преодоляването на негативни нагласи, са били толкова незначителни, че да не се е налагало на учениците ромчета да прибегват до подкрепата на своите учители.

Основният дял от *ИЛ от близкото обкръжение* – половината, посочват частична помощ от **учителите** за преодоляване на очакванията на първопроходците за недобър прием в училище (табл.62). С равни и значителни дялове (около една пета от ИЛ) са изборите в позициите *Да* и *Не*.

По време на своето обучение е добре ромчето да попадне в класа на подкрепящ учител, за да има опора в училищната среда. Разбира се, тази подкрепа трябва да бъде съобразена с възрастта на детето и да не бъде натрапчива, а добронамерена и достатъчно балансирана. Ромското дете се нуждае от такава подкрепа особено в началния курс на обучение. Резултатите от табл. 13, насочват вниманието към конкретния **начален учител**, оказал/не оказал подкрепа на ИЛ в процеса на тяхната интеграция и еманципация към новата за тях училищна среда.

По презумция ролята на началния учител, която му отрежда образователната система, е твърде значима и очакванията към него са високи. Фактът, че близо 2 от 5 ИЛ категорично определят, че не са получили такава помощ, говори за сериозни